

PRAVICE POSAMEZNIKOV V OKVIRU SCHENGenskega INFORMACIJSKEGA SISTEMA (SIS)

1. SPLOŠNO O SCHENGENSKEM INFORMACIJSKEM SISTEMU (SIS)

1.1. Kaj je Schengenski informacijski sistem?

Schengenski sporazum z dne 14. junija 1985 in Konvencija o izvajanju Schengenskega sporazuma z dne 19. junija 1990 (Schengenska konvencija) sta odpravila mejne kontrole na notranjih mejah med državami pogodbenicami (poleg držav članic EU, tudi Norveška in Islandija). S tem se je ustvaril skupni prostor za prost pretok blaga in oseb ter uveljavilo načelo mejne kontrole ob vstopu v enotno Schengensko območje.

Zato je bilo za ohranjanje zadovoljive ravni javnega reda in javne varnosti, vključno z nacionalno varnostjo, med drugimi ukrepi (krepitev policijskega in pravosodnega sodelovanja, harmonizacija vizne in azilne politike) potrebno tudi oblikovanje Schengenskega informacijskega sistema (SIS).

SIS obsega nacionalne podatkovne zbirke v vsaki državi pogodbenici in tehnični podporni del v Strassbourgu. Za namene mejnih kontrol in drugih policijskih in carinskih kontrol, tudi tistih, ki se izvajajo v notranjosti države, tehnični podporni del s prenosom informacij *on-line* zagotavlja, da nacionalne podatkovne zbirke vsebujejo enake podatke. Pri tem vsebuje SIS le in samo točno določene kategorije podatkov, ki jih vnašajo preko nacionalne podatkovne zbirke le države pogodbenice, če so podatki dovolj pomembni za vnos v SIS in so v skladu z predhodno opisanim namenom. Ta skupni sistem omogoča povezavo med državami pogodbenicami in omogoča končnim uporabnikom (policija, carina, konzulati in druge službe, pristojne za obdelavo podatkov v zvezi z vizumi, za izvajanje Zakona o tujcih ali za izdajo potrdil o registraciji vozil) dostop do informacij, ki so jih vnesle v SIS druge države pogodbenice in ki jih potrebujejo za opravljanje svojih dolžnosti.

Zbirka podatkov, ki si jo tako delijo vse države na Schengenskem območju, vsebuje dve široki kategoriji podatkov, v prvi vrsti o iskanih ali pogrešanih osebah in osebah, ki se jim tajno sledi, ter v drugi o ukradenih ali drugače odtujenih vozilih in predmetih, kot so predvsem osebni dokumenti.

Podatki o osebah veljajo kot osebni podatki in so skrbno varovani. Zanje se v okviru SIS poleg določil Schengenske konvencije in Zakona o varstvu osebnih podatkov upošteva tudi določila Konvencije Sveta Evrope o varstvu posameznika glede na avtomatsko obdelavo osebnih podatkov.

1.2. Kateri podatki se hranijo v SIS?

Nabor osebnih podatkov je s Schengensko konvencijo omejen na podatke o:

- osebah, za katere se zaproša za prijetje zaradi izročitve (95. člen Schengenske konvencije),
- osebah, ki niso državljani držav članic, za katere je razpisana zavrnitev vstopa v Schengensko območje (96. člen Schengenske konvencije),
- pogrešanih osebah ali osebah, ki potrebujejo začasno policijsko zaščito, predvsem mladoletni (97. člen Schengenske konvencije),
- pričah oziroma osebah, ki se morajo v okviru kazenskega postopka zglasiti na sodišču ali jim je potrebno vročiti sodbo ali vabilo na prestajanje kazni (98. člen Schengenske konvencije) in
- osebah za namene tajnega opazovanja ali namenske kontrole (99. člen Schengenske konvencije).

Pri tem so lahko za osebe zabeleženi samo naslednji podatki:

- priimek in ime, morebiten alias, po potrebi v novem podatkovnem zapisu;
- morebitne objektivne fizične posebnosti, ki se ne spreminjajo;
- prvo črko drugega imena;
- datum in kraj rojstva;
- spol;
- državljanstvo;
- ali so te osebe oborožene;
- ali so te osebe nasilne;
- razlog za razpis ukrepa;
- predlagana oblika ukrepanja.

Poleg navedenih osebnih podatkov pa SIS vsebuje tudi podatke o:

- vozilih, za katere se izvaja tajno opazovanje ali namenska kontrola (99. člen Schengenske konvencije) in
- predmetih, ki se iščejo zaradi zasega ali za zagotovitev dokazov v kazenskih postopkih (100. člen Schengenske konvencije).

Drugi osebni podatki, zlasti podatki o rasnem poreklu, političnih, verskih ali drugih prepričanjih, zdravstvenem stanju in spolnem življenju (občutljivi osebni podatki), niso dovoljeni.

1.3.Kdo lahko uporablja podatke iz SIS?

Tako osebne podatke, kot tudi podatke o predmetih ali vozilih, lahko pooblašene osebe uporabljajo le v skladu z nameni, opredeljenimi s Schengensko konvencijo.

V SIS vnašajo podatke vse države pogodbenice, dostop do tega sistema pa morajo imeti tako policija pri mejni kontroli na zunanji meji, kot tudi različni drugi državni organi, ki so za to določeni v skladu s Schengensko konvencijo (npr. veleposlaništva pri izdaji vizumov, upravne enote pri izdajanju dovoljenj za prebivanje za tujce).

Tako imajo pravico dostopa do podatkov, ki so shranjeni v SIS, izključno službe, ki so pristojne za:

- mejno kontrolo,
- konkretno določena policijska in carinska preverjanja v notranjosti države ter za njihovo koordinacijo in
- v določeni meri tudi pravosodni organi v zvezi s kazenskimi postopki kot npr. tožilstvo.

V podatke v zvezi z zavrnitvijo vstopa tujcu po 96. členu in v zvezi z osebnimi dokumenti iz člena 100 (točki d in e 3. odstavka) Schengenske konvencije, ki so bili ukradeni, protipravno odvzeti ali drugače odtujeni (potni listi, osebne izkaznice, vozniška dovoljenja) imajo vpogled še:

- službe, pristojne za dodeljevanje vizumov,
- centralni organi, pristojni za obdelavo prošenj za vizum,
- službe, pristojne za dodeljevanje dokumentov o bivanju in
- službe, pristojne za izvajanje Zakona o tujcih.

Nadalje pa imajo pravico dostopa do podatkov o ukradenih, protipravno odtujenih ali izgubljenih vozilih (točki a in b 100. člena Schengenske konvencije) in podatkov o ukradenih, protipravno odtujenih, izgubljenih ali preklicanih prometnih dovoljenjih in registrskih tablicah vozil tudi vladne in druge službe, ki so v državah članicah EU odgovorne za izdajanje potrdil o registraciji vozil iz Direktive Sveta 1999/37/ES z dne 29. aprila 1999 o dokumentih za registracijo vozil.

Seznam organov, ki so pristojni, da dostopajo do podatkov, v SIS določi država pogodbenica in njihov seznam posreduje Izvršnemu odboru, ki je bil ustanovljen za namene izvajanja Schengenske konvencije.

1.4. Kdo skrbi za zavarovanje in nadzor nad varstvom osebnih podatkov v SIS?

Tehnični podporni del je v Strassbourgu in s prenosom informacij *on-line* zagotavlja, da nacionalne podatkovne zbirke držav podpisnic vsebujejo enake podatke. Temelj SIS je tako posebej varovana linija, ki kot vodnik omogoča pretok informacij, ki so zakodirane. To so močno varovane linije. Podatkovne baze so zaščitene, vsaka država pa ima svojo nacionalno kopijo.

Za nadzor nad izvajanjem tehničnega podpornega dela SIS je glede varstva osebnih podatkov pristojen Skupni nadzorni organ, za nadzor nacionalne podatkovne zbirke pa nacionalni nadzorni organ vsake pogodbenice, v Sloveniji je to Informacijski pooblaščenec.

V skladu s Schengensko konvencijo ima vsaka oseba pravico, da zahteva od nacionalnih nadzornih organov, da preverijo podatke, ki se nanašajo nanje in so vneseni v SIS, ter uporabo teh podatkov.

Kontaktne podatke slovenskega nacionalnega nadzornega organa:

Informacijski pooblaščenec

Vošnjakova 1

p.p. 78

1000 Ljubljana

Telefon: 01 230 97 30

Faks: 01 230 97 78

E-mail: [gp.ip\(at\)ip-rs.si](mailto:gp.ip(at)ip-rs.si)

<http://www.ip-rs.si>

Kontaktne podatke Skupnega nadzornega organa za Schengen

Joint Supervisory Authority of Schengen

Data Protection Secretariat

Rue de la Loi 175

Bureau 3040GM14

B-1048 Brussels

Telefon: +32(0)22855026

<http://www.schengen-jsa.dataprotection.org/>

2. PRAVICE POSAMEZNIKOV V OKVIRU SCHENGENSKE KONVENCije

V skladu s temeljnimi načeli glede varstva osebnih podatkov imajo tako državljani držav članic Schengenskega območja kot tudi nedržavljeni določene pravice, in sicer:

- pravico do vpogleda v lastne osebne podatke v SIS,
- pravico do zahtevka za popravek netočnih lastnih osebnih podatkov shranjenih v SIS,
- pravico do zahtevka za izbris nezakonito shranjenih lastnih osebnih podatkov v SIS.

Vsakdo ima na tej podlagi pravico, da na ozemlju vsake države Schengenskega območja na sodišču ali pri drugem po nacionalni zakonodaji pristojnem organu zahteva popravek, izbris, pridobitev informacije ali odškodnino v zvezi z razpisom ukrepa, ki se nanaša nanj.

2.1. Pravica do seznanitve z lastnimi osebnimi podatki

Pravica do vpogleda oziroma seznanitve z lastnimi osebnimi podatki je možnost, ki jo mora imeti vsakdo na voljo, če želi preveriti, kateri podatki o njem so shranjeni v določeni zbirki. To je temeljno načelo varstva osebnih podatkov, ki omogoča posamezniku izvajanje nadzora nad osebnimi podatki, ki jih o njem hranijo tretji.

Vsak posameznik ima v skladu s 109. členom Schengenske konvencije pravico do vpogleda v osebne podatke, ki se nanašajo nanj in so vnešeni v SIS.

Zahtevo za vpogled in seznanitev z lastnimi osebnimi podatki v SIS lahko vsakdo vloži pri pristojnemu organu katerekoli države na območju Schengna, saj imajo vse nacionalne podatkovne zbirke SIS zaradi tehničnega podpornega dela, zagotovljene identične podatke. Pravica do vpogleda se tako nanaša na podatke ne glede na državo, pri kateri je vložena zahteva. Sam postopek teče po nacionalnem pravu tiste države, kjer je bila zahteva vložena in se zato v podrobnostih razlikuje med posameznimi državami.

Če država, v kateri je uveljavljen pravica do vpogleda, prejme zahtevo za vpogled v razpis ukrepa, ki ga ni izdala sama, mora ta država dati državi, ki je ukrep izdala, možnost, da poda svoje stališče do možnega razkrivanja podatkov vlagatelju zahteve za vpogled. Prav tako mora nacionalni organ za varstvo osebnih podatkov pri preverjanju tesno sodelovati z nacionalnim organom za varstvo osebnih podatkov države, ki je razpis ukrepa izdala (v skladu z 2. odstavkom 114. člena Schengenske konvencije).

Posredovanje informacij o vsebini podatkov pa se v skladu s 109. členom Schengenske konvencije lahko zavrne, če je to nujno zaradi izvedbe ukrepa in v vsakem primeru v času trajanja ukrepa tajnega opazovanja.

Trenutno obstajata dva sistema glede ureditve pravice do vpogleda. V nekaterih državah je pravica do vpogleda neposredna, v drugih pa posredna.

Neposredna pravica do vpogleda

Posameznik vloži zahtevo za vpogled neposredno pri organu, ki obdeluje podatke (policija, carina, ipd., npr. za SIS v Sloveniji Ministrstvo za notranje zadeve, Štefanova 2, 1000 Ljubljana). Če je to po nacionalnem pravu posamezne države dopustno, ti vlagatelju pošljejo zahtevane podatke.

Posredna pravica do vpogleda

V teh primerih posameznik vloži zahtevo pri nacionalnem organu za varstvo osebnih podatkov in nanj naslovi zahtevo. Podatke, shranjene v SIS, nacionalni organ za varstvo osebnih podatkov preveri na enak način kot v primerih policijskih datotek, ki se nanašajo na nacionalno varnost, obrambne zadeve ali javno varnost. Zakonodaja se glede razkrivanja osebnih podatkov razlikuje od države do države in je lahko v nekaterih primerih zelo omejujoča.

Vsakdo, ki želi pridobiti podrobne podatke o postopku uveljavljanja pravice do vpogleda v posameznih državah na območju Schengna, lahko te pridobi pri posameznih nacionalnih organih za varstvo osebnih podatkov. Kontaktni podatki teh organov so na voljo na spletni strani Skupnega nadzornega organa za Schengen (*Joint Supervisory Authority of Schengen*) <http://www.schengen-jsa.dataprotection.org/>

2.1.1. Postopek za uveljavljanje pravice do seznanitve z lastnimi osebnimi podatki v Sloveniji

Postopek za uveljavljanje te pravice v Sloveniji podrobneje ureja slovenska zakonodaja v Zakonu o varstvu osebnih podatkov (30. in 31. člen) in Zakonu o informacijskem pooblaščenju.

30. člen Zakona o varstvu osebnih podatkov določa, da mora Ministrstvo za notranje zadeve kot upravljavec nacionalnega dela SIS zbirke osebnih podatkov posamezniku na njegovo zahtevo:

1. omogočiti vpogled v katalog SIS;
2. potrditi, ali se podatki v zvezi z njim obdelujejo ali ne, in mu omogočiti vpogled v osebne podatke, ki so vsebovani v nacionalni zbirki SIS in se nanašajo nanj, ter njihovo prepisovanje ali kopiranje;
3. posredovati izpis osebnih podatkov iz nacionalne zbirke SIS, ki se nanašajo nanj;
4. posredovati seznam uporabnikov, katerim so bili posredovani osebni podatki, kdaj, na kakšni podlagi in za kakšen namen;
5. dati informacijo o virih, na katerih temeljijo zapisi, ki jih o posamezniku vsebuje SIS, in o metodi obdelave;
6. dati informacije o namenu obdelave in vrsti osebnih podatkov, ki se obdelujejo v SIS, ter vsa potrebna pojasnila v zvezi s tem;
7. pojasniti tehnične oziroma logično-tehnične postopke odločanja.

Zahteva za seznanitev z lastnimi osebnimi podatki se v Sloveniji vložijo pisno ali ustno na zapisnik pri Ministrstvu za notranje zadeve.

Ta mora posamezniku omogočiti vpogled, prepis, kopiranje in potrdilo najkasneje v 15 dneh od dneva, ko je prejel zahtevo ali ga v istem roku pisno obvestiti o razlogih za zavrnitev.

Vloga za seznanitev z lastnimi osebnimi podatki se na predpisanem obrazcu lahko poda tudi na vseh mejnih prehodih, upravnih enotah in diplomatsko konzularnih predstavništvih RS v tujini. Vloga se v reševanje nemudoma posreduje Informacijskemu pooblaščenču.

Izpis iz 3. točke, seznam iz 4. točke, informacije iz 5. in 6. točke ter pojasnilo iz 7. točke pa mora Ministrstvo za notranje zadeve posredovati posamezniku v 30 dneh od dneva, ko je prejel zahtevo, ali ga v istem roku pisno obvestiti o razlogih za zavrnitev. Sicer se šteje, da je zahteva zavrnjena.

Prav tako se lahko v skladu s 36. členom Zakona o varstvu osebnih podatkov seznanitev z lastnimi osebnimi podatki v Sloveniji le z zakonom omeji iz razlogov varstva suverenosti in obrambe države, varstva nacionalne varnosti in ustavne ureditve države, varnostnih, političnih in gospodarskih interesov države, izvrševanja pristojnosti policije, preprečevanja, razkrivanja, odkrivanja, dokazovanja in pregona kaznivih dejanj in prekrškov, odkrivanja in kaznovanja kršitev etičnih norm za določene poklice, iz monetarnih, proračunskih ali davčnih razlogov, zaradi nadzora nad policijo in varstva posameznika, na katerega se nanašajo osebni podatki, ali pravic in svoboščin drugih, vendar samo v obsegu, ki je nujen za doseglo namena, zaradi katerega se določa omejitve.

Za odločanje o pritožbi posameznika, ki mu je bila zavrnjena zahteva za seznanitev z lastnimi osebnimi podatki, ali na svojo zahtevo ni dobil odgovora pristojnega organa, je pristojen Informacijski pooblaščenec.

2.2. Pravica do popravka ali izbrisa podatkov

Pravica do popravka vsebinsko netočnih podatkov ali izbrisa nezakonito vnešenih podatkov je pravica vsakogar, ki ugotovi, da so podatki, ki se nanašajo nani in se vodijo v določeni zbirki, napačni ali se hranijo nezakonito. Za zbirko SIS to pravico ureja 110. člen Schengenske konvencije.

Zahtevo za popravek ali izbris lastnih osebnih podatkov v SIS lahko vsakdo vložijo pri sodišču ali pristojnem organu katerekoli države na območju Schengna, saj so vse nacionalne zbirke

SIS identične. Sam postopek za uveljavitev zahteve za popravek ali izbris ureja nacionalno pravo države, ki vodi postopek v zvezi z zahtevkom.

V skladu s 106. členom Schengenske konvencije pa lahko le država, ki je izdala razpis posameznega ukrepa, tak ukrep popravi ali izbriše.

Če država, ki ni izdala razpisa ukrepa, ugotovi, da so določeni osebni podatki v SIS napačni ali vnešeni nezakonito, o tem obvesti državo, ki je izdala razpis ukrepa. Ta država pa mora podatke preveriti in jih po potrebi popraviti ali izbrisati. Če popravek ali izbris ni možen v skladu z nacionalno zakonodajo države, od katere se zahteva popravek ali izbris, mora ta državo, ki je prejela zahtevek, nemudoma obvestiti o tem.

Če države ne uspejo soglasno rešiti zadeve, lahko primer predložijo v reševanje Skupnemu nadzornemu organu za Schengen.

2.2.1. Zahtevek za popravek ali izbris podatkov v Sloveniji

Podrobneje uveljavljanje zahteve za popravek vsebinsko netočnih podatkov ali izbris nezakonito vnesenih podatkov v Sloveniji ureja slovenska zakonodaja v Zakonu o varstvu osebnih podatkov in Zakonu o informacijskem pooblaščenca.

V skladu s 32. členom Zakona o varstvu osebnih podatkov mora Ministrstvo za notranje zadeve na zahtevo posameznika, na katerega se nanašajo osebni podatki, dopolniti, popraviti, blokirati ali izbrisati osebne podatke shranjene v SIS (če gre za razpis, ki ga je izdala Slovenija), za katere posameznik dokaže, da so nepopolni, netočni ali neažurni ali da so bili zbrani ali obdelani v nasprotju z zakonom.

Zahteva ali ugovor iz 32. člena tega zakona se vloži pisno ali ustno na zapisnik pri Ministrstvu za notranje zadeve. Stroške v zvezi z dopolnitvijo, popravo in izbrisom osebnih podatkov, obvestilom ter odločitvijo o ugovoru krije upravljavec osebnih podatkov (Ministrstvo za notranje zadeve).

V primeru, da gre za razpis ukrepa, ki ga ni izdala Slovenija in obstajajo dokazi, da so osebni podatki v SIS napačni ali nezakonito vneseni, mora Ministrstvo za notranje zadeve pristojni organ države, ki je izdala ukrep, obvestiti, naj izvede popravek ali izbris.

Dopolnitev, popravo, blokiranje ali izbris osebnih podatkov mora sicer Ministrstvo za notranje zadeve opraviti v 15 dneh od dneva, ko je prejel zahtevo in o tem obvestiti vlagatelja zahteve ali ga v istem roku obvestiti o razlogih, zaradi katerih tega ne bo storil. Sicer se šteje, da je zahteva zavrnjena.

Posameznik, ki ugotovi, da so kršene njegove pravice določene z Zakonom o varstvu osebnih podatkov, lahko v skladu s 34. členom zakona s tožbo zahteva sodno varstvo ves čas, dokler kršitev traja.

Če je kršitev že prenehala, lahko posameznik vloži tožbo za ugotovitev, da je kršitev obstajala, če mu v zvezi s kršitvijo ni zagotovljeno drugo sodno varstvo.

V postopku odloča pristojno sodišče po določbah zakona o upravnem sporu, če zakon o varstvu osebnih podatkov ne določa drugače.

Postopek s tožbo je nujen in prednosten, kar pomeni, da ga mora sodišče izvesti v čim krajšem možnem času.

V tem postopku na podlagi tožbe je javnost načeloma izključena. Posameznik lahko od sodišča tudi zahteva, da za čas do odločitve o njegovem predlogu naloži upravljavcu osebnih podatkov, da prepreči vsakršno obdelavo spornih osebnih podatkov.

Če je bila posamezniku povzročena škoda, lahko od povzročitelja zahteva odškodnino v skladu z zakonom.

3. NADZORNI ORGANI

3.1. Nacionalni nadzorni organ

Na podlagi 114. čl. Schengenske konvencije vsaka pogodbenica imenuje nadzorni organ, ki je po nacionalni zakonodaji pristojen za izvajanje neodvisnega nadzora podatkovnih zbirk nacionalnega dela SIS in za preverjanje, da obdelava in uporaba podatkov, vnesenih v SIS, ne pomeni kršenja pravic oseb, na katere se podatki nanašajo. V Sloveniji je to Informacijski pooblaščenec.

Vsaka oseba ima pravico zahtevati od nadzornih organov držav pogodbenic, da preverijo podatke, ki se nanašajo nanje in so vnesene v SIS, ter uporabo teh podatkov. To pravico ureja nacionalna zakonodaja pogodbenice, ki ji je poslana zahteva. V Sloveniji to urejata Zakon o varstvu osebnih podatkov in Zakon o informacijskem pooblaščenču.

Če je podatke vnesla druga pogodbenica, se preverjanje opravi v tesnem sodelovanju z nadzornim organom te pogodbenice.

3.2. Skupni nadzorni organ

Skupni nadzorni organ je neodvisni organ za nadzor tehničnega podpornega dela SIS in je ustanovljen na podlagi 115. člena Schengenske konvencije.

Ta organ sestavljata po dva predstavnika vsakega nacionalnega nadzornega organa. Vsaka pogodbenica ima en glas.

Naloge skupnega nadzornega organa so:

1. Izvaja nadzor tehničnega podpornega dela SIS v skladu z določbami Schengenske konvencije, Konvencije Sveta Evrope z dne 28. januarja 1981 o varstvu posameznikov glede avtomatske obdelave osebnih podatkov, Priporočilom Odbora ministrov Sveta Evrope št. R(87)15 z dne 17. septembra 1987 o uporabi osebnih podatkov v policijskem sektorju in v skladu z nacionalno zakonodajo pogodbenice, ki je odgovorna za tehnični podporni del (1. in 2. odstavek 115. člena Schengenske konvencije).
2. Je odgovoren tudi za preučevanje kakršnih koli težav (tudi v zvezi z varstvom osebnih podatkov) pri uporabi ali interpretaciji, ki lahko nastanejo pri delovanju SIS, za preučevanje težav, ki lahko nastanejo pri neodvisnem nadzoru, ki ga izvajajo nacionalni nadzorni organi pogodbenic, ali pri uresničevanju pravice dostopa do sistema ter za pripravo usklajenih predlogov za skupne rešitve nastalih težav (3. odstavek 115. člena Schengenske konvencije).
3. Poda mnenje, če pogodbenice ne morejo doseči soglasja o točnosti in zakonitosti (spornih) podatkov vsebovanih v razpisu ukrepa (3. odstavek 106. člena Schengenske konvencije).
4. Je obveščen o posebnih ukrepih, ki jih mora sprejeti vsaka država pogodbenica, da zagotovi varnost podatkov med pošiljanjem službam zunaj ozemlja držav pogodbenic (2. odstavek 118. člena Schengenske konvencije).
5. Na zahtevo države pogodbenice poda mnenje o težavah pri izvajanju in razlaganju 126. člena Schengenske konvencije (3. odstavek 126. člena Schengenske konvencije).

6. Pod pogoji, navedenimi v 126. členu Schengenske konvencije, poda mnenje o sporočanju podatkov drugi pogodbenici iz neavtomatizirane podatkovne zbirke in za njihovo vključitev v drugo neavtomatizirano podatkovno zbirko (točka f 1. odstavka 127. člena Schengenske konvencije).

Spletna stran Skupnega nadzornega organa za Schengen) Joint Supervisory Authority of Schengen): <http://www.schengen-isa.dataprotection.org/>